

ELS BORRÀS
DE TÀRREGA
(SS. XVII-XVIII)

Per Josep M.ª Planes

11

Durant l'antic règim hi hagué a Tàrrega moltes famílies que portaren el cognom Borràs. Avui, en canvi, el cognom Borràs és, curiosament, força escàs a la població, fet que, per si sol, ja imposa unes prèvies constatacions: a) la continuada transformació demogràfica del col·lectiu targarí en els darrers segles: crisis, mortaldats i migracions han fet desaparèixer o han alterat moltes famílies i n'han portat encara més de noves, en un imparable procés de substitució-renovació; b) el tall tan profund que hi ha entre la Tàrrega històrica i la Tàrrega actual, entre la Tàrrega-vila i la Tàrrega-ciutat. Però aquestes qüestions mereixerien un extens tractament que, ara i aquí, ens desviaria del tema puntual d'aquest treball.

De tot aquest grapat d'antigues famílies Borràs en destaquen, al capdavant, tres, pel seu poder econòmic, el seu prestigi social i llur presència pública. Aquestes nissagues em sembla que són molt desconegudes en el context històric targarí. Si bé de referències certament hom n'ha publicat, comptat i debatut es tracta de dades aïllades i força desconnectades. Interessa, per contra, donar-ne una visió de conjunt. Tot i que els Borràs no arriben al nivell d'altres cases targarines com els Sobies, els Copons, els Çanou o els Terés, tanmateix llur paper és autènticament destacat i ajuden a perfilar la societat targarina de l'antic règim, una col·lectivitat mòbil, fràgil i dividida políticament. Tot això és especialment escaient en el període que va de la segona meitat del segle XVII fins mitjan segle XVIII, etapa en la qual els diversos Borràs tenen un gran protagonisme.

Aquest article es basa només en documentació parroquial i municipal. En no utilitzar-ne altres, com la notarial, és ben clar que no pot ser de cap de les maneres un estudi definitiu sobre els Borràs. Hom hi detectarà diversos punts encara no ben aclarits i hipòtesis a comprovar. És una primera aproximació al coneixement d'aquestes línies familiars i cal esperar que, ben aviat, altres historiadors escorcollin més papers per ampliar i completar el tema. Una tesina de llicenciatura o una tesi doctoral monogràfica sobre les cases en qüestió seria l'ideal. De moment, aquí teniu aquesta modesta aportació primigènia, nascuda de l'afecte que sempre ha despertat en mi la vostra història local i les seves famílies i personatges. El dilatat període de consulta a què vaig sotmetre els registres parroquials i l'elaboració de centenars de fitxes de família per al meu treball de doctorat m'han fornint una gran base de dades per conèixer les persones i cases de la Tàrrega antiga. Tot aquest material em permet ressaltar aquells casos més destacats i representatius. Resulta obvi que aquesta reconstitució familiar és el recolzament principal del present article. Per no fer-lo afartador, no donaré les cites puntuals sobre cada individu, sinó que treballaré sempre sobre les fitxes amb les dades ja agrupades i relacionades, per tal de fer així més àgil i directa la lectura.

APAREIXEN ELS BORRÀS

No puc dir d'on van sortir els diversos Borràs que trobem a la Tàrrega del XVII-XVIII, però sí que s'intueix que la majoria, si no tots, van poder establir-se a la vila durant la primera meitat del segle XVII. Potser eren uns nou vinguts que van anar a Tàrrega «aprofitant» els buits de població que aquesta va experimentar arran de la pesta del 1599 i les diverses crisis de la primera meitat del sis-cents. Així, sembla que el cognom Borràs no va ser gaire habitual ni a la Tàrrega medieval ni a la Tàrrega del segle XVI. Per exemple, jo no he sabut trobar cap Borràs batejat a la vila entre els anys 1557 i 1604, que és el primer període amb baptismes a la

parròquia. Aquesta evidència considero que té un gran pes.

Per contra, durant la primera meitat del XVII ja trobem als registres parroquials de Tàrrega diverses famílies Borràs: les formades pels matrimonis Magí Borràs, pagès, i Jerònima Queraltó; Lluís Borràs, pagès, i Marianna; Josep Borràs, escriptor, i Maria; Lluís Borràs, pagès, i Càndia (potser en un segon casament de l'anterior); Josep Borràs, escriptor, i Victòria (potser també en un segon casament del Josep); Magí Borràs, pagès, i Magdalena (potser igualment en un segon casament del Magí). D'altra banda, Segarra i Malla esmenta uns esposos Joan i Àngela Borràs i Cuberó que l'any 1611 capbreven una herència al lloc d'Ofegat, proper a Tàrrega (1). A les confirmacions del 14-11-1614, 1-4-1619 i 16-5-1622 trobem nens que porten el cognom Borràs (2). Ultra això, el 1652 un tal Pau Borràs compra a la comunitat de preveres de Tàrrega una casa amb corral al carrer d'Agoders (3). Finalment, al cens del 1653 trobem a la vila tres famílies Borràs: dues que ja coneixem, les formades pel Sr. Pau Borràs (carrer d'Agoders) i per Magí Borràs (carrer de Cervera), i una de nova, la formada per Tomàs Borràs (carrer de la Cendra) (4).

Ordenant l'anterior recull, trobem que tots aquests Borràs originen les diverses línies familiars que esmentàvem al començament de l'article.

Una línia és la del Pau Borràs, la més potent; l'altra, la del Joan Borràs, el fill del qual és en Tomàs; la tercera, la del Josep Borràs. Pel que fa a la del Lluís Borràs, no n'hem trobat el desenllaç. Queda, finalment, la del Magí Borràs, línia familiar que acabarà fonent-se amb la del Josep. Ignoro si tots aquests Borràs són parents entre si -cosins, àdhuc germans- o tal vegada no; és a dir, si tots vénen d'un tronc comú o, per contra, de famílies i pobles diversos, només que amb la coincidència dels cognoms i de conuiu-tots alhora a Tàrrega (ni que sigui en carrers diferents). No m'estranyaria gota la possibilitat d'un o dos orígens familiars únics, però aquest punt caldria comprovar-lo amb cura en un estudi més exhaustiu i profund.

Anem a la realitat que sí que coneixem bé: les famílies Borràs que ja trobem perfectament individualitzades a Tàrrega la segona meitat del segle XVII. És ara quan sembla que s'enriqueixen i destaquen socialment, paral·lelament a una vila que havia quedat molt malmesa després de la Guerra dels Segadors i que va començar a enlairar-se en els decennis finals d'aquella difícil centúria. Per no fer-nos un embolic, identificarem les famílies a partir dels carrers on resideixen, forma de distingir-les que fins i tot sembla que van fer servir llurs contemporanis.

ELS BORRÀS DEL CARRER D'AGODERS

Aquests eren els més importants, una casa d'autèntica primera fila abans del 1716. Eren ciutadans honorats de Barcelona, grau que automàticament els conferia un nivell de privilegi dintre la jerarquia social targarina (5). La seva casa havia d'ésser una de les més bones de la vila, perquè rep valoracions altes tant a les estimes del 1704 (1.000 lliures) com al cadastre del 1716 (325 lliures i 25 lliures més el corral contigu); per les confrontacions, sembla clar que aquesta casa havia d'estar a la part dreta del carrer, segons es baixa, propera al carreró del Forn (6). Com ja hem vist, aquesta casa i el corral havien estat comprats l'any 1652 per Pau Borràs (el menor) a la comunitat de preveres de Tàrrega; aquesta institució religiosa tenia l'edifici perquè l'havia rebut en herència de la Sra. Maria Anna Espígol, vídua del burgès targarí Cristòfol Ponces, segons testament de l'any 1638. La casa tindria entrada, estable, celler, sala, cuina i un mínim de tres habitacions; el corral faria setze passes de llargada i la seva amplada oscil·laria entre set i deu passes; aital corral estava subjecte al pagament d'un petit cens anual perpetu al convent del Carme de la vila (7).

A aquesta bona casa de corral ampli acompanya un patrimoni en terres autènticament espectacular (pel que sabem que era la mitjana de les hisendes targarines) i diversos negocis i inversions (per ex., sabem que el 1700 Manuel Borràs és un dels arrendataris del delme de l'oli (8). Per damunt de tot, els Borràs d'Agoders són grans propietaris rurals. El 1704 (9) tenen era, hort i tretze finques, amb un total de 76 jornals i 5 pórques: una de les principals hisendes tar-

garines. I això no és tot, perquè 33 jornals són d'horta, i horta de la millor qualitat (hi ha finques que estan valorades a 220 lliures el jornal). A més a més, hi ha plantada molta vinya. Entre aquesta hisenda i la casa, el patrimoni dels Borràs d'Agoders a Tàrrega és avaluat en 8.161 lliures. Una de les cases més potents de la població a l'inici del set-cents, cal repetir-ho.

Postal editada a començaments del segle XX per la llibreria Güell de Tàrrega. (Arxiu fotogràfic del Museu Comarcal-Tàrrega).

Ara: l'etapa borbònica no resulta bona per a aquests Borràs. L'any 1716 (10) encara mantenen la seva potència: dos mossos, dues criades, dues mules per conrear les terres, l'era, l'hort, deu finques i 65 jornals de terra en un primer recompte; en un segon recompte -van ser normals aquestes rectificacions en un cadastre davant el qual tothom reclamava i tothom procurava amagar-els van rebaixar l'extensió de totes les finques i els van deixar la hisenda en 49 jornals i 2 pòrques. Entre el 1704 i el 1716 els Borràs d'Agoders sembla que haurien pogut sofrir una minva en llur patrimoni targari bastant destacada: tres finques menys, un total d'onze jornals. S'ho havien venut o és que el cadastre del 1716 ens amaga terra?

Podria ser perfectament que el cadastre del 1716 ens portés enganyats. De qualsevol manera, la hipòtesi d'una pèrdua de poder econòmic dels Borràs d'Agoders durant l'etapa borbònica ha de ser encara mantinguda. Perquè, segons unes anotacions posteriors al costat d'algunes finques (tant en les estimes del 1704 com en el cadastre del 1716), els Borràs van anar perdent terra, tal vegada per venda. Segons aquestes anotacions, un total d'onze finques seves haurien acabat passant a altres mans, a vegades partides per la meitat o en parts. Una família austriacista que decau en el règim borbònic? La idea és llaminera. Més encara, si tenim present que la majoria dels possibles compradors són destacats botiflers targarins: el notari Ramon Terés, el cerer Manuel Cardenyas, el botiguer Jacint Robinat, el cerer Mestres, un desconegut Carmona, l'hospital, la comunitat de preveres... Tot sembla perfilar la imatge d'una casa privilegiada que ascendeix en l'etapa austriacista i que en la borbònica cau sota les urpes de la burgesia botiflera local. Aparenta ser un cas molt exemplificador. Sigui com sigui, cal avisar que caldria comprovar això rigorosament amb la consulta de més documentació, perquè podria haver-hi matisos que compliquessin el panorama tan simple que acabem de dibuixar.

I, tanmateix, aquesta imatge de decadència de la casa durant l'etapa borbònica torna a perfilarse en un altre tema. Els Borràs d'Agoders posseïen des de les acaballes del segle XVII el dret a cobrar un onzè de tots els grans que es collien al poble de Rocallaura, o sia, que tenien seu un de cada onze sacs o garbes de blat, ordi, sègol, etc. collits pels veïns de Rocallaura en les finques que aquests tinguessin, tant dins com fora de llur terme. Devia ser un dret bastant productiu, perquè el cadastre d'aquell poble estimava que, en cas d'arrendar-se, hom en podria obtenir 100 lliures anuals. A recalcar aquí que el cadastre de Tàrrrega no ha parlat en cap moment que els Borràs d'Agoders tinguessin aquests ingressos de l'onzè. Els de Rocallaura van vendre aquest onzè l'any 1693 al convent de St. Domènec de Tarragona, sembla que pel preu de 2.000 lliures. Els dominics tarragonins el ven revendre a carta de gràcia a Pau Borràs i Manuel Borràs, pare i fill, ciutadans honorats de Barcelona, i a Paula Galitó, muller del segon. Aquests eren precisament els Borràs d'Agoders en els anys finals del segle XVII; la venda hagué de produir-se entre els anys 1695 i 1699. Els Borràs d'Agoders sembla que es van gaudir de l'onzè fins l'any 1743, any en què el van cedir al rev. Joan Llobera, rector de Sallent i obtentor d'un benefici a Granyena. Aquest personatge hauria pogut comprar alhora el dret als Borràs i als dominics -que encara podien recuperar-lo, tota vegada que el van donar a carta de gràcia-, de tal manera que el preu hauria pujat llavors a més de 4.000 lliures (11). Tant el Manuel Borràs com la Paula (no cal dir el Pau Borràs) ja feia molts anys que havien mort, aquell 1743. Tot sembla indicar que l'únic dels seus molts fills que quedava viu i que, per tant, era l'hereu de la casa era en Joan Pau, un capellà. Malgrat que aquest home (d'uns 40 anys el 1743) tenia cosins i oncles, hauria preferit desempellegar-se d'aquell dret, el qual, tanmateix, podia ser ben profitós, si tenim en compte la forta inversió que hauria fet el rector Llobera per fer-lo seu. ¿No sembla insinuar això dificultats econòmiques en una casa que, a més, ja havia perdut la vitalitat humana del passat?

Els Borràs d'Agoders, família potent durant la segona meitat del XVII, també van ser - lògicament!- creditors censalistes. En Pau Borràs va tenir un censal sobre la vila de Linyola i va ser un dels creditors censalistes que va firmar la concòrdia del 1668 amb aquesta vila. El pacte era el típic: la població devia un grapat de milers de lliures als creditors i, per eixugar el deute i anar lluint censals, els donava alguns drets i un vint-i-dosè sobre tots els fruits que es collissin al terme. Sembla que el censal dels Borràs era de 400 lliures i que va ser lluit per la vila de Linyola abans de l'any 1731, potser a l'època en què ja portava les regnes de la casa el capellà Joan Pau (12). Novament tenim la sensació que els Borràs d'Agoders van liquidant tots llurs ressorts econòmics, com si ja no poguessin mantenir la posició de poderosos hisendats.

Realment, la casa havia tingut bastant mala sort. La mort prematura es va abatre sobre els seus integrants i la successió generacional es va veure en perill. Res no feia pensar que hi hauria problemes en aquest sentit a mitjan XVII, quan els Borràs es fan presents en una vila mig buida i empobrida, disposats a convertir-se en uns líders naturals d'aquesta. Pau Borràs i Oliver (el menor), ciutadà honorat de Barcelona, compra la casa del carrer d'Agoders, potser també les diverses finques de la hisenda, i durant els primers 60 es casa -però no pas a Tàrrrega- amb una targarina joveníssima, Francesca Bolla i Oliver, filla d'un mercader de Sanaüja que s'havia establert a Tàrrrega i que, en néixer la seva filla, ja estava mort. La núvia ha estat batejada el 22-8-1648 i té el primer fill el juliol del 1664, quan encara no té setze anys. Podria ser que s'hagués casat amb 13, 14, 15 anys a tot estirar. No us ha d'estranyar: a la Tàrrrega de mitjan XVII era relativament habitual -i, sobretot, entre la classe alta- de casar les nenes ben jovenetes, tal vegada perquè hi havia una psicosi de despoblació local, tal vegada per assegurar millor la successió. A més a més, aquella nena era òrfena de pare des del moment de néixer i sa mare devia voler casar-la ràpid per superar aquella tragèdia familiar.

El Pau Borràs i Oliver forma ràpidament una família grossa i amb un bon esdevenidor. La seva dona és molt fecunda i comença a donar-li fills sense parar. D'altra banda, ell té encara els pares vius i sembla que els conserva al seu costat. El seu pare es diu també Pau (el major) i és igualment ciutadà honorat de Barcelona; per lògica, podem pensar que va ser ell qui va enca-

rar la vida del seu fill quan va instal·lar-se a Tàrrega, qui, en definitiva, degué preparar-li el futur. La mare és Francesca Oliver. El Pau Borràs major té l'òbit el 9-5-1673. La Francesca Oliver, el 20-1-1684. Adonem-nos que aquests pares del Pau Borràs i Oliver viuen molt de temps, cosa, sens dubte, de la màxima importància, perquè d'aquesta manera haurien pogut controlar i aconsellar llur fill i col·laborar en el bon funcionament de la casa.

Cal tenir també present que la mare del Pau Borràs menor (Francesca) i la mare de la Francesca Bolla (Teresa) tenen el mateix cognom: Oliver. Eren tal vegada germanes? És molt possible. Encara més: la Francesca Bolla porta el mateix nom que la seva possible tia, la qual l'hauria pogut triar al moment del bateig. En aquesta conjuntura familiar, el casament entre el Pau Borràs menor i la Francesca Bolla va poder ser preparat pel Pau Borràs major, un home que sembla orientar en tot moment la vida del seu fill.

Durant quatre dècades el Pau Borràs i Oliver i la Francesca Bolla i Oliver tenen fills i més fills. Fins a catorze: deu nens i quatre nenes. Ella no esgota la seva prodigiosa fecunditat i procrea l'últim nen amb quaranta-quatre anys. Tanmateix, podem intuir perfectament que la majoria d'aquests fills moren petits, una maledicció per a moltes famílies de la classe alta en aquella època a la comarca, maledicció que en Pau Borràs i Oliver sembla que tampoc no va poder evitar. Sigui com sigui, l'home aconseguí assegurar el futur de la casa, perquè tres fills barons (Manuel, Narcís i un altre) i una nena (Paula) li arriben a adults.

Com a pare de família, el Pau Borràs menor no difereix gaire del seu progenitor. El 1680 casa la Paula, que encara no ha complert els quinze anys, amb un pagès de Sanauja, Jeroni Guardiola. És ben clar: les nenes d'una casa bona, millor casades aviat i d'acord amb els interessos familiars. A l'hereu, Manuel, el casa (a mitjan decenni dels 90, segurament) amb Maria Paula Galitó, potser la filla d'alguna família important de la comarca.

La nit del 21 al 22 d'agost de 1685 van ferir d'estocades Pau Borràs i Oliver, aleshores paer segon de la vila. Les ferides no van ser res i, al cap d'uns dies, el Sr. Pau ja actuava; el 5 de setembre capturarà dos targarins, segurament els que l'agrediren. Ell volia jutjar tant si com no els agressors, però finalment el consell de la vila va perdonar-los a canvi que el culpable, un jove de cal Jover, pagués les despeses que aquell afer va portar a la universitat (13).

Pau Borràs i Oliver morí a començament d'agost del 1699 (òbit del dia 6). Va deixar fills adults, va consolidar la seva casa com una de les principals de la vila i, a la seva manera, va tenir sort (com quan va escapar amb vida d'aquell intent d'assassinat). Abans de morir encara va tenir temps d'adquirir l'onzè de Rocallaura i de veure néixer els seus primers néts. La seva dona, Francesca Bolla, no va morir fins el juny del 1713 (òbit del dia 18), amb 64 anys.

Si al Pau li va anar bastant bé, el seu fill Manuel ja no va tenir tanta sort. Es va posar en embolics polítics, va agafar la guerra, va patir les primeres dificultats econòmiques de la casa, va haver de veure com la mort s'endua la majoria dels seus fills i, per postres, va morir jove. Batejat el 8-12-1670, es va casar probablement a mitjan decenni dels 90 (amb uns vint-i-tants anys) i va morir pel gener del 1720 (òbit del 23), amb tan sols 49 anys. Seguint l'exemple del seu pare, va fer també molts fills a la seva dona Maria Paula, que sembla que era uns deu anys més jove que ell (i que, per tant, degué casar-se, així mateix, adolescent). Tretze fills, potser catorze, els neixen entre el 1696 i el 1718. Ni la guerra detura el frenesí conceptiu dels Borràs.

La guerra, però, marca la casa en un altre sentit: políticament i econòmicament. Manuel Borràs i Bolla es complica massa la vida participant en la cosa pública amb un, sembla, excessiu zel. És elegit clavari de la paeria el 1702 i surt paer I el 1703. El 18 d'agost d'aquest any té una forta discussió al carrer amb Miquel de Sobies. El febrer del 1704 captura algú; això no agrada la universitat, que acaba processant-lo, suspent-lo del càrrec i empresonant-lo. El 28 de juliol de 1705 fuig de la presó, tal vegada en connexió amb la revolta austriacista. S'acull a l'amnistia del nou rei Carles III i a Tàrrega tornen a admetre'l al consell un mes després. Durant la guerra, la seva activitat és molt destacada. L'any 1706 és enviat a Cervera a fer-hi gestions en nom del consell. Aquell mateix any és elegit capità d'una companyia de soldats que han d'anar a assetjar Mequinença. El seu germà Narcís no es queda enrera i aquell mateix 1706 és escollit capità

d'una altra companyia de soldats demanada per Miquel de Sobies (resulta obvi que, davant les urgències de la guerra, els Borràs ja havien oblidat l'incident del 1703). El 1707 els dos germans volen ser capitans d'una altra companyia de soldats que Tàrrega ha de donar a Carles III; hom elegeix en Manuel. El 1708-09 culmina la seva col.laboració amb el règim austriacista, car té el càrrec de veguer; protagonitza més d'una topada amb la universitat. De sobte, a partir d'aleshores l'home perd protagonisme, passa a un segon terme. Té por dels botiflers, ara que la guerra comença a canviar de signe? Ha sofert alguna mena de represàlia? El 1712, quan Tàrrega ja és borbònica, Manuel Borràs segueix a la vila, però els filipistes el devien tenir per un austròfil tan gros que van suposar que viuria en territori rebel i van ordenar confiscar els fruits de la seva hisenda. Els targarins van decidir no complir l'ordre en el seu cas, donat que l'home no havia fugit pas. Aquell mateix 1712 el Sr. Manuel va demanar de no concórrer a la insaculació municipal. Un austròfil que ara volia fer-se gris i passar desapercbut...? El 1713 dona la impressió que en Manuel és ja un ric vingut a menys; deu diners a la vila, segurament molts; a més, hom li va agafar una mula per transportar bagatges de les tropes i no li van tornar; com que l'home es queixa, hom resol pagar-li l'animal tot descomptant el preu del que ell deu a la vila; l'home está tan apurat que no vol aquell tracte i demana cobrar en diners sonants, *«per estar ara ab la necessitat del present temps»* (14). S'intueix clarament que la guerra ha desgastat el Manuel Borràs, econòmicament, políticament i potser àdhuc físicament i anímicament. Tot i això, la casa és lluny d'estar acabada. Fins i tot sembla que ha de superar aquella mala etapa, que té prou vitalitat per ressorgir.

Malgrat que, mentrestant, molts dels seus fills han anat morint petits, la família surt de la guerra amb una base humana bastant sòlida. El cens del 1716 recull una casa plena de gent, i de gent jove: ultra dues criades i dos mossos, a cal Borràs hi havia el Manuel (45 anys), sa muller Paula (35 anys), un germà d'ell fadrí de 31 anys (en Narcís), un altre germà fadrí d'uns 24 anys, un fill de 13 (en Joan Pau), un fill de 4 (en Salvador), un fill de mesos (en Josep), una filla de 15 (l'Antònia) i una filla de 2 (de qui ignorem la identitat) (15). La casa semblava tenir un bon futur. No va ser així en absolut. A partir del 1717, la tragèdia s'abat sobre cal Borràs. Les decisions personals d'alguns dels seus membres s'acaben afegint a les circumstàncies negatives que de sobte els desborden.

Per començar, el germà petit del Manuel guilla de la casa; ja no consta al cens del 1717 i, senzillament, se'ns fon. Potser es diu Pau i és el capellà que mor a Tàrrega més endavant, el gener del 1746? Ara per ara, ho ignorem absolutament. El nen gran d'en Manuel, en Joan Pau (no s'ha de confondre aquest individu amb el que acabem d'esmentar), decideix fer-se capellà; d'aquesta manera dins la família es trenca una important possibilitat de reproducció. L'abril del 1717 mor en Josep, el nen petit del Manuel. El gener del 1720 és el mateix Manuel qui traspassa, quan encara no ha complert els 50 anys. És un moment francament delicat per a la casa. Tot depèn ara en bona part d'en Narcís, cabaler encara solter als seus 35 anys i que sembla que sempre s'ha sacrificat per la família. Durant tot el 1720 aquest xicot segueix vivint a Tàrrega, aparentment com a nou cap de la casa, però l'any 1721 es marida i marxa de la vila per instal.lar-se a Pradell, el poble on el germà de la seva dona fa de rector (16). Per què tantes presses a casar-se, ara? ¿Vol contribuir a assegurar la successió familiar o és que no es porta bé amb la vídua de son germà i vol marxar de casa? Vist com van les coses després, jo m'inclinaria pel segon supòsit. Sense el cunyat a la vora, se'n sortirà tota sola, la vídua Maria Paula? Davant la desgràcia, no hi ha res a fer. El novembre del 1723 mor en Salvador (el nou hereu, ara que son germà Joan Pau va per capellà); té només 12 anys i és un cop brutal. Però la tragèdia no acaba aquí. El setembre del 1728 mor l'Antònia (la que llavors havia de ser la pubilla), encara donzella, amb 27 anys. De l'altra filla no en sabem res; potser es fa religiosa?; potser mor també petita? Per cloure aquest període dramàtic, l'abril del 1730 (l'òbit és el dia 26) mor la vídua Maria Paula, sens dubte encara jove (podia tenir una cinquantena d'anys), podem pensar que desfeta després de la continuada tragèdia que ha viscut amb els seus. Si els meus càlculs són correctes -perquè hi ha un parell o tres de criatures que «ballen» en aquesta família, pro-

ducte dels defectes d'anotació dels registres targarins dels primers anys del XVIII-, aquesta dona ha pogut veure morir onze-dotze fills de tretze o catorze que n'ha tingut (amb l'agreujant que dos d'ells ja eren grans), a més del seu home. Impressionant.

Amb catorze anys, cal Borràs del carrer d'Agoders ha quedat materialment polvoritzat. La mort s'hi ha recreat i les decisions dels seus membres han col·laborat al daltabaix. Els botiflers i burgesets de Tàrrrega, paral·lelament, han anat llepant els llavis i afilant les dents. Com que la casa es dissol per moments, ells van agafant les seves finques, van agafant tot el que poden, a trossets, a petites parts. Queda, és clar, el prevere Joan Pau, però ja hem vist que aquest home, potser desbordat per la forma com han anat les coses, sembla simplement que va liquidant una bona part del patrimoni de la seva família (ens agradaria saber si fent-ho gaire bé). De fet, en aquells anys '20 i '30 potser ni tan sols no vivia a Tàrrrega. El 1732 i el 1737, per ex., era rector de Butsènit (17). Com podia portar bé la casa en aquestes condicions? Hem de recordar que quedava també en Narcís, però aquest no sembla que llavors compti gaire.

Els Borràs d'Agoders, ¿van anar malament a la postguerra del XVIII perquè els botiflers els van fer la vida impossible o perquè la biologia de la família de sobte es va tornar de vidre? ¿Va venir la mort dels seus individus per la crisi econòmica o va ser la mort dels membres la que va provocar la desfeta patrimonial de la casa? Potser és massa simple plantejar aquesta disjuntiva. Podia haver-hi altres factors: un pur i fortuït atzar evolutiu, l'aïllament social i polític dels Borràs pel seu passat (una mica com va succeir amb els Sobies), els comportaments de la mateixa gent de la casa, la manca de solidaritat dels membres laterals de la família.

I és que, per ex., hi havia en Narcís, el germà del Manuel i oncle del Joan Pau. Hi ha moltes incògnites sobre aquest individu. Batejat el 21-12-1684, podria ser que li hagués costat independitzar-se de casa seva. Potser de jove va estar excessivament supeditat als interessos de la família i després, durant les dificultats, ja no va voler sacrificar-se més. Es va casar gran i amb una noia també madura, Gertrudis Borràs i Riera, la cabalera d'uns altres Borràs de Tàrrrega, els del carrer del Carme. Sembla fora de discussió que durant els anys 20 i 30 del XVIII Narcís i Gertrudis no van viure a Tàrrega..., precisament quan cal Borràs del carrer d'Agoders passava pels moments més difícils.

Tanmateix, per força van haver de tornar a la vila, car els dos hi són enterrats a mitjan decenni dels 40. I amb molt pocs dies de diferència, el mes de novembre del 1745 (l'òbit d'ell és del dia 6; el d'ella, del 22). Aleshores ja devia fer uns quants anys que tornaven a ser a Tàrrrega, car, per ex., el 24-2-1741 trobem l'òbit d'un albat, Raimunda, que és filla seva. Talment sembla com si el Narcís hagués tornat només per veure de fer valer els seus drets i per intentar salvar el que pogués, quan ja era clar que cal Borràs del carrer d'Agoders (o el que en quedés) havia d'acabar passant a les seves mans o a les dels seus descendents.

La tornada d'en Narcís i la seva dona a Tàrrrega, ¿va ser per «controlar» el nebot d'ell, el prevere Joan Pau, i assegurar l'herència?

Aquest nebot seu, antic rector de Butsènit, va acabar destinat a Tàrrrega, a la comunitat de preveres de la vila. Independentment de la seva actuació com a responsable de cal Borràs, el prevere Joan Pau degué ser un dels més respectats de la comunitat targarina. El 1751 i el 1753 aquesta el va triar com un dels seus representants amb plens poders per fer unes difícils gestions amb l'ajuntament (18). Seria tan interessant poder arribar a saber com es portava el rev. Joan Pau amb l'oncle Narcís, amb els cosins Pau Anton i Tomàs (una generació més joves que ell), amb el rector de Pradell que va esdevenir cunyat del seu oncle...! ¿Podrem algun dia tenir una petita biografia d'aquest Joan Pau Borràs i entendre així millor la decadència dels Borràs d'Agoders?

El 1760 el prevere Joan Pau Borràs, a banda de la casa, només té al terme de Tàrrrega cinc finques, que sumen en total uns 21 jornals (19). En relació a mig segle enrera, el patrimoni en terres dels Borràs d'Agoders sembla haver sofert una minva de dues terceres parts, potser més i tot.

ELS BORRÀS DEL CARRER DEL CARME

Quan existeix com a tal, és una família de la mà mitjana local. El seu patrimoni a Tàrrega no és res d'espectacular (20). La seva casa, al carrer del Carme (entre el palau dels marquesos de la Floresta i el carrer d'en Claret, actualment transformada en uns coneguts magatzems de la ciutat), és valorada en 500 lliures el 1704 i en 125 el 1716. Pel que fa a la terra, aquests Borràs en tenen poca. L'any 1704, dues finquetes al reg i un tros plantat bastant gran al secà; en total, 9 jornals i 5 pórques; poc després adquireixen una petita porció de terra al reg (que semblen unir a una de les finques que ja tenen) i una finca plantada bastant gran. El 1716 tenen quatre finques i un total d'11 jornals (però 14 jornals i 9 pórques en un primer recompte). La casa, tanmateix, no va del tot bé en aquella postguerra i acaben desprenent-se de dues finques, que van a parar a mans de dos destacats botiflers targarins: el doctor Josep Font i el burgès Josep Hebrart. Com veurem després, aquests Borràs no vivien llavors a Tàrrega, cosa que pot explicar que es desprenguin d'aquelles finques. L'any 1760 només tenen dues finques al terme de la vila, que sumen únicament sis jornals. L'any 1821 ja no tenen ni finques, tan sols un hortet.

Si passem a l'evolució de la família, hem de dir que durant la primera meitat del segle XVII trobem a Tàrrega en Joan Borràs, pagès, i la seva esposa Maria Àngela. Un fill d'aquests, Tomàs, que consta indistintament com a mercader i pagès -però preferentment com a mercader-, es casa amb Teresa Patau. Queda vidu (l'òbit d'ella és el 10-5-1668) i aleshores es casa (15-2-1669) amb Josepa Riera i Guardiola. Els pares d'ella, ja morts, eren Vicenç Riera, notari natural de Guissona que es va instal·lar a Tàrrega, i Dorotea Guardiola, filla d'una bona casa del carrer d'Urgellet de Tàrrega. Una germana de la Josepa, Dorotea, que era la pubilla de cal Guardiola, s'havia casat amb Baltasar Terés, pagès i negociant de Pira que es va instal·lar a Tàrrega i que va donar origen a una de les nissagues targarines més famoses de l'antic règim. Per un complicat enrenou de famílies que ara no ens interessa, els béns de cal Guardiola van acabar passant als Sobies, però els Terés els reclamaven al·legant privilegis de successió i durant el segle XIX van recollir tots els antecedents familiars i van elaborar un frondós arbre genealògic que incloïa les branques més col·laterals. Això ens ha fornit bones informacions sobre els Borràs del Carme, que completen les que ja tenim per la reconstitució familiar.

Havíem deixat la cabalera Josepa Riera i Guardiola casant-se l'any 1669 amb Tomàs Borràs. Ella ha nascut el gener de 1644 i té 25 anys. La parella es posa ràpidament a fer fills. Ella deu tenir un punt dolç de fecunditat, ja que en dinou anys, entre el 1669 i el 1688, n'infanta onze, amb uns intervals intergenèsics quasi sempre inferiors als vint mesos. Quatre d'aquests fills arriben a adults i set moren albats (un dels quals, quan era a punt de complir els vuit anys).

El Tomàs (que va ser batlle de la vila el decenni dels 70, fet que indica que era un individu bastant destacat a escala local) mor el setembre del 1688 (òbit del dia 11). Segurament necessitada de diners, la vídua Josepa

«firma concordia ab lo Dr. Mariano Terez en autos de Joan Angel Lopez als 24 Juny de 1691 sobre lo pago de drets de lletimas y renuncia â ellas ab la promesa de 200 ll. que se li entregaren» (21).

El 1696 la Josepa casà una de les seves filles, Teresa, amb un pagès del poble de Bellver, Pau Pedrós, vidu. Tot sembla indicar que aquesta Teresa ja no va viure mai més a Tàrrega, perquè li perdem el rastre. En fer la part dels Borràs, l'arbre dels Terés ni tan sols la recull (22). Aquest, en canvi, sí que recull els altres fills vius: Joaquim, Anton i Gertrudis.

El Joaquim, segons l'arbre dels Terés, era estudiant i va morir als 18-20 anys. Aquesta dada sembla equivocada. Sabem que havia nascut el juliol del 1673 (batejat el 7) i que el 1716 encara era viu, car és el titular dels béns de la família, per bé que no residia de forma estable a Tàrrega; sembla que aquell mateix 1716 o durant els primers mesos del 1717 se n'anà definitivament a viure a Barcelona (23). No consta que s'hagués casat o, almenys, no va deixar descendència. El seu germà Anton (batejat l'1-12-1675) va fer carrera religiosa. Sens dubte el Joaquim va mo-

rir abans, car el titular de la casa acabà essent l'Anton.

Podria ser que els Borràs del Carme haguessin emigrat de Tàrrega a l'època de la Guerra de Successió i que haguessin estat molt a tornar-hi. S'intueix que la mare, Josepa, va morir abans del 1716 i que el fill gran Joaquim va morir uns anys després (amb més de quaranta anys). La filla petita Gertrudis es va casar en plena postguerra (segurament l'any 1721, quan tindria 34 anys, car havia nascut el maig del 1687) amb en Narcís Borràs, cabaler de cal Borràs d'Agoders, el qual, arran d'aquell casament, va deixar també de viure a Tàrrega. Quant a l'Anton, el 1716 i el 1722 consta que és rector a Pradell (24), segurament el poble proper a la vila d'Agramunt. Va poder ser rector d'aquest poble durant molts anys. Abans de casar-se, la seva germana Gertrudis devia viure amb ell i va poder-hi seguir vivint un cop casada.

17 - TÀRREGA.—Carrer del Carme
Postal editada a començaments del segle XX per la llibreria Güell de Tàrrega. (Arxiu fotogràfic del Museu Comarcal-Tàrrega).

El casament de la Gertrudis Borràs amb el Narcís Borràs va ser profitós per als Borràs del Carme. Va assegurar la successió familiar i va comportar el grau de ciutadà honorat de Barcelona per als fills. D'aquesta manera, aquests cabalers dels Borràs d'Agoders i dels Borràs del Carme, salvant el que van poder de llurs cases respectives, van donar lloc a una família, els Borràs i Borràs, que va tornar a lluir a Tàrrega, ara durant la segona meitat del XVIII i la primera meitat del XIX. La postguerra de la Guerra de Successió va ser força dolenta per a les dues cases Borràs i només uns cabalers de cadascuna van reeixir a superar-la.

El Narcís i la Gertrudis no sembla que tornin a residir a Tàrrega fins el decenni dels 40. Llavors encara no són plenament els amos dels minvats patrimonis de llurs cases, car en cadascuna d'aquestes hi ha dos capellans de la família: el Joan Pau (nebot del Narcís) a cal Borràs del carrer d'Agoders i l'Anton (germà de la Gertrudis) a cal Borràs del carrer del Carme. Aquests capellans sobreviuran als mateixos Narcís i Gertrudis, que, com sabem, moren el novembre del 1745, amb 60 i 58 anys respectivament. L'Anton, el capellà que encara era el titular del cal Borràs del Carme, va morir a les acaballes del 1747 (òbit del 3-12-1747) amb 72 anys i va fer hereu son nebot Pau Anton. Aleshores aquest vell capellà sembla que ja havia deixat de ser rector de poble i que feia anys que residia a Tàrrega com a beneficiat.

El Pau Anton era el fill gran del Narcís i la Gertrudis. Malgrat llurs edats altes en casar-se, aquests van tenir una relativa sort a l'hora de la procreació i tres fills els van arribar a adults: el Pau Anton, el Tomàs i un altre del qual ho ignorem tot. Els dos primers viuen a Tàrraga. Malgrat disposar de ben poca terra a la vila, l'hereu Pau Anton, ciutadà honrat de Barcelona, sembla que va «exercir» de poderós local (per ex., l'any 1759 va ser regidor primer). Es va casar amb una tal Maria Eixalà. Tot i que van tenir fills, aquests degueren morir tots albats, perquè l'home no va deixar descendència.

El seu germà Tomàs va recollir l'herència. Era també ciutadà honrat i va estudiar per advocat, tot exercint l'ofici a Tàrraga (sense importar-li que la vila ja estigués plena a vessar d'advocats: l'any 1779, a més d'ell, n'hi havia vuit més!) (25). Home d'indubtable prestigi i influència pública a la vila durant la segona meitat del XVIII, amb importants càrrecs a l'ajuntament, va pujar a adults dos fills, en Ramon i en Francesc. El primer va seguir la línia familiar, mentre el segon seguia la carrera religiosa (en això tenia antecedents tant en els Borràs del Carme com en els Borràs d'Agoders); concretament, en Francesc va ser prevere i beneficiat de Tàrraga i, posteriorment, canonge de Lleida.

L'any 1778 Pau Antoni Borràs i Tomàs Borràs van fundar per al 7 de març un aniversari a l'església d'Anglesola en sufragi de l'ànima del seu oncle, el rev. Antoni Borràs, beneficiat de Tàrraga (26). Trenta anys després de la seva mort! Això sembla indicar que sentien un gran afecte per aquell home, qui degué educar-los durant la infantesa allà al poble de Pradell.

ELS BORRÀS DEL CARRER DE STA. ANNA

Mentre els Borràs d'Agoders i del Carme semblen famílies de simpaties austriacistes, aquests altres Borràs són clarament botiflers. Això, però, no els garanteix un esdevenidor fàcil, al set-cents. A l'igual dels Borràs d'Agoders i del Carme, els de Sta. Anna passen una postguerra ben difícil, marcada per les tragèdies familiars i -sembla- alguns problemes econòmics.

Aquests Borràs de Sta. Anna són el producte de la fusió de dues altres famílies Borràs de Tàrraga, fusió que es produeix amb un casament l'any 1704. Prèviament, durant el segle XVII, trobem a la vila les famílies d'en Magí i d'en Josep Borràs.

En Magí era pagès i un personatge bastant destacat. Va ser batlle de la vila a mitjan XVII, quan encara hi havia la Guerra dels Segadors. Amb la que sembla ser la seva segona dona, Magdalena, té un fill, Damià, batejat el 28-9-1651. Potser un pagès de mà mitjana, en Magí fa estudiar el seu fill i el converteix en apotecari. Es posa d'acord amb un adroguer de la vila, Pau Cormall (un personatge també influent, que igualment arribarà a batlle, ell a les acaballes de la centúria), i el casa ben aviat amb la filla d'aquest, Isabel. La boda se celebra el 21 d'abril de 1675. El nuvi, l'apotecariet Damià Borràs, té només 23 anys; la núvia, Isabel Cormall, és una nena: 15 anys (ha nascut a les acaballes del 1659, bateig de l'11-12-1659). Un altre exemple de boda preparada amb donzella gairebé impúber, habituals, com diem, a la Tàrraga de la segona meitat del XVII. En aquest cas l'arranjament matrimonial entre famílies és claríssim, perquè els quatre pares són vius.

El registre de baptismes de Tàrraga no recull cap fill d'en Damià Borràs i la Isabel Cormall, segurament perquè van anar a viure fora de Tàrraga durant uns anys. Tanmateix, és segur que en van tenir; almenys, una nena, Maria Rosa. És ella qui el 1704 es casa amb Ramon Borràs, fill d'un pagès ric, Josep Borràs.

Diem que en Josep Borràs era un pagès ric basant-nos en evidències indirectes: va fer estudiar carrera d'advocat al seu fill, té el tractament de «senyor», la seva dona, el de «senyora». Aquest Josep Borràs sembla que vivia a l'Ofegat (on segurament hi havia un mas); almenys, així consta en el bateig del seu tercer fill. La seva dona es deia Maria Dalmau i va tenir mala sort: va morir de sobre part, pocs dies després d'haver infantat una nena (òbit del 25-10-1679; la nena fou batejada el 21-10-1679). El Josep i la Maria només van portar quatre fills al món; ultra el Ramon, no sabem si en va sobreviure cap més; ¿potser el prevere Pau Borràs mort el

gener del 1746 era d'aquesta família?

El 18 de juny de 1704 es casen Ramon Borràs i Dalmau i Maria Rosa Borràs i Cormall. Ell té 28 anys i els pares morts. Ignorem l'edat d'ella, però deu tenir una vintena d'anys escassa (27). Els seus pares són vius: possibilitat de casament preparat, doncs. El Ramon s'integra a la casa del seu sogre Damià. Aquest, com a bon apotecari, té una situació econòmica sanejada, bastant sòlida: una casa al carrer del Carme de 700 lliures, un hort amb torre i cinc finques; 13 jornals de terra en total (amb reg i vinya); un patrimoni global de 2.214 lliures (28). A més, en Damià és un home poderós políticament, amb importants càrrecs a la vila: batlle el 1701-1703, clavari el 1704, paer II el 1705 (29). Aliat amb el seu gendre Ramon, que és doctor en drets i potser un propietari encara més gros que en Damià, poden convertir-se en una de les famílies claus de la vila.

Postal editada a començaments del segle XX per la llibreria Güell de Tàrraga. (Arxiu Fotogràfic del Museu Comarcal-Tàrraga).

Però la vinguda de la guerra els enfosqueix el panorama. Durant els primers anys d'aquesta, l'arrauxament austròfil sembla que margini els Borràs de Sta. Anna. Just al mateix moment que els Borràs d'Agoders més actius i llançats es mostren, els Borràs de Sta. Anna estan com apagats, com arraulits. Sabrem mai el que van sofrir en aquests primers anys? La cosa comença a canviar a partir del 1708. Aquest any Damià Borràs és elegit clavari i té prou penques per queixar-se de l'allotjament d'un sergent major que suposava per a casa seva massa despeses. El 1709 elegeixen clavari el seu gendre Ramon Borràs, el qual és també un dels escollits com a síndic de la universitat per anar a Valls a gestionar la venda del mig delme, negoci de gran importància per a la vila. El 1711 Ramon Borràs torna a ser elegit clavari. El 1712 és elegit mostassà forani i és escollit per anar a Lleida a passar comptes de la contribució de la vila i per anar a Cervera a negociar un allotjament de 200 miquelets. El jove advocat no parava i tanta confiança hi tenien en aquesta època els targarins, que el triaven per parlar amb els uns i amb els altres. El 1713 Damià Borràs rep molts càrrecs secundaris a la universitat i el seu gendre Ramon és escollit per veure d'arranjar uns embolics d'impostos pagats pels targarins el 1711 quan la vila era envaïda per tropes. El 1714 Damià Borràs surt paer II; romandrà en el càrrec

diversos anys, perquè els borbònics van «congelar» aquesta paeria fins que van aplicar el sistema de regidors. Quan van intentar l'experiment (fallit) de renovar aquella paeria, van escollir paer I Ramon Borràs, però ni ell ni els seus companys no van acceptar el càrrec i l'autoritat borbònica revocà ràpidament els nomenaments que havia fet. No hi havia problema, el poder municipal aviat arribaria al doctor Ramon (que, d'altra banda, l'any 1714 ja havia sortit batlle de les jurisdiccions): regidor 3 el 1720-21; regidor 2 el 1722; regidor 2 el 1724; regidor 1 el 1727; regidor 2 el 1730 (30).

Malgrat tenir tant poder i influència a la vila durant la segona fase de la guerra i a la postguerra, els Borràs de Sta. Anna no ho passen pas bé. Molt probablement, la casa s'endeuta durant la primera fase de la guerra i s'han de vendre dues finques d'horta (a Llorenç Bosch, un ric pagès de Tàrraga que mor l'any 1711) i la torre i una pórca de l'hort (a Bonaventura Meya, un inquiet notari de Tàrraga que deixarà la vila més d'un cop durant la guerra i els primers anys de la postguerra). L'any 1705 els primers dos fills del Ramon i la M. Rosa molt probablement moren a poc de néixer, perquè la noia torna a quedar embarassada immediatament després d'haver-los tingut. Salven el tercer, Joaquim. El quart, Ramon, se'ls mor l'octubre del 1711 amb dos anys. Poques hores després, com a molt dos o tres dies, la M. Rosa pareix dos bessons, que moren al moment. La lliçó d'aquests dies tràgics de 1711 no desanima els Borràs. El 1713 tenen una nena, Josepa, que sobreviu. El juny del 1716, un nen, Pere Pau, que també sobreviu. La fi del sofriment familiar?

Ho podríem pensar si ens fixàvem en el poder polític, però els càrrecs municipals no salven vides. De moment, el setembre del 1715 mor la Isabel Cormall, la dona de l'apotecari Damià. No es pot dir que hagi estat molt afortunada, car només té 55 anys. La casa, d'altra banda, sembla en dificultats. El 1716 (31) posseeix només 8 jornals i 2 pórques de terra (10 j. 11 p. segons el primer recompte cadastral); una única somera; no consta ofici ni guanys per al vidu Damià; el gendre Ramon només guanya a l'any 60 lliures (després diuen que tan sols 40); la casa cobra de pensions de censals 19 ll. i 17 s., però, a son torn, deu 90 ll. per idèntic concepte (endeutament evident).

El panorama econòmic dels Borràs sembla força delicat. A la pràctica, n'era tant? El Damià era a l'ajuntament i ben aviat hi serà el seu gendre Ramon, el qual és un botifler fora de tot dubte. A més, els Borràs tenen criada. La seva casa és bastant gran, la valoren en 250 ll. (bastant més que la dels Borràs del Carme, per ex.) i té un corral contigu valorat en 25 ll. El Ramon podia tenir molta terra a l'Ofegat. Tot això allunya la imatge d'una casa enfonsada. Potser la seva situació econòmica no era certament la millor, aquella postguerra, però la família seguia essent influent i estava ben assentada a la vila. ¿Potser el cadastre del 1716, en el cas dels Borràs de Sta. Anna, dissimula coses, tractant-se com es tractava d'una família fidel al nou règim?

Per cert, que aquest 1716 consta clarament que la casa era al carrer de Sta. Anna, concretament al final, tocant a la muralla, i a l'esquerra segons es puja. El 1704 ens situaven la casa al carrer del Carme. És la mateixa o van canviar de casa durant la guerra? De fet, el Ramon Borràs sempre va ser conegut com el Borràs «de Sta. Anna».

Ara bé, si políticament la família estava ben connectada i econòmicament podia anar fent, demogràficament la tragèdia continuava emparant-se d'ells. El 1716 només tenen un petit vivint a casa: ha d'ésser en Pere Pau, nascut feia ben poc. No consta que hi visquin ni el fill gran Joaquim (de 9 anys i potser estudiant fora) ni la Josepa (de 3 anys). El 1718 mor el Pere Pau, amb 2 anys. El 1719 neix un fill que arribarà a adult. Però entre el 1722 i el 1726, just quan més poder té el Ramon, neixen quatre fills més que moriran nogensmenys tots essent bebès. La mort colpeja la família amb brutalitat. I seguirà colpejant-la. L'agost del 1730 mor en Damià, que ha allargat fins els 78 anys. El setembre del 1736 mor el dr. Ramon Borràs i Dalmau, que s'ha quedat en 60. La seva vídua M. Rosa el sobreviu molts anys i no té l'òbit fins l'1-1-1757. Potser millor que hagués mort abans, ja que, com si no n'hagués tingut prou amb la rècula de menuts que ha hagut d'enterrar (deu de tretze, sembla), ha de viure encara dues tragèdies més: la mort de la seva filla Josepa, donzella, el juliol del 1742, amb 28 anys; i la mort del

seu fill Joaquim (no confondre amb el Joaquim adult dels altres Borràs), el setembre del 1745, amb 38 anys i segurament solter.

Amb tantes i tan terribles morts, pensareu que els Borràs de Sta. Anna van quedar extingits a mitjan XVIII. Doncs no va ser així. Quedava encara un fill del Ramon i de la M. Rosa: en Ramon Borràs i Borràs, notari. Aquest personatge, que sembla que sempre va ser present a Tàrraga, on va tenir una notable activitat pública, es va casar a la vila el 9-12-1787, amb 68 anys. No hem fet un seguiment de la seva vida i de la seva trajectòria familiar, per bé que és obvi que ho mereixeria.

L'any 1821 la vídua del notari Ramon Borràs tenia la casa del carrer de Sta. Anna (valorada en 16.000 rals) i només dos hortets al terme de la vila. Durant el XVIII, sembla que aquesta família va perdre quasi totalment la seva petita hisenda de Tàrraga. Ara: va conservar la del terme d'Ofegat, que sens dubte provenia del Josep Borràs del segle XVII. El 1821 la vídua del notari Borràs té en aquest terme, annexat al de Tàrraga, una casa amb corral «*en que habitan sus Colonos ô Parceros*» i una gran finca de 61 jornals i 9 pórques, en la qual dos terços són plantats amb vinya i olivera i la resta és terra campa o erm. Malauradament, el volum no dóna les valoracions de les propietats de l'Ofegat (32). Potser va ser gràcies a aquesta hisenda que els Borràs de Sta. Anna van superar llurs problemes al llarg del XVIII. De ben segur, no eren tan pobres com els cadastres ens volen fer creure.

FINAL

Una sèrie de característiques comunes semblen coincidir en els diversos Borràs de Tàrraga. Així, l'ansia de poder i de prestigi polític a la vila, l'obsessió pels càrrecs i la participació en afers públics. Els matrimonis preparats i sovint molt precoços en el cas de les filles. Les tragèdies familiars i la successió difícil, car, malgrat les camades de fills que procreen, la majoria moren petits; a això cal ajuntar la mort d'alguns quan són joves i encara no s'han casat. Una situació global de les cases francament positiva abans del 1705, però un empitjorament manifest amb la Guerra de Successió, que en desgavella l'economia i en minva els patrimonis; al seu torn, la postguerra no fa més que accentuar la crisi familiar. Un important paper dels caballers, que gairebé sempre acaben «salvant» la casa i assegurant-ne la permanència davant les morts prematures o la manca de successió dels hereus i pubilles (a vegades, per carrera religiosa).

Moltes destacades famílies targarines dels temps antics estaven en aquestes mateixes circumstàncies i limitacions. D'igual manera, va ser habitual a Tàrraga que moltes famílies de ciutadans honrats i de la classe social més alta (com els Borràs d'Agoders) fossin austriacistes, mentre famílies de doctors, apotecaris i grups socials més mitjans (com els Borràs de Sta. Anna) van ser botifleres, no sé encara si per convenciment ideològic o perquè les circumstàncies van empènyer-les cap a aquell bàndol. Els Borràs, doncs, resumeixen força bé el que era la classe alta i la classe mitjana de la vila de l'Ondara (segurament les de la comarca i tot) durant l'antic règim: una combinació de fatxada pública, univers agrari, fragilitat familiar, extremismes demogràfics, religiositat, divisió política i hecatombes cícliques.

NOTES

- (1) *Història de Tàrrrega amb els seus costums...*, I, pàg. 140.
- (2) APT, *Llibre I d'òbits-casaments-confirmacions (1605-1730)*, ff. 4v., 9v. i 38.
- (3) LLOBET, Josep M.: «Notícies del carrer Agoders de Tàrrrega segons tres capbreus del segle XVIII», *Recerques Terres de Ponent*, VIII, pp. 32, 46 i 47.
- (4) AHCT, f.m.T., *Llibre de Capitulacions 1618-1666*, folis 179-180.
- (5) Teniu una bona síntesi interpretativa del que significava a l'antic règim tenir la categoria de ciutadà honrat a TORRAS, Josep M., *Els municipis catalans de l'antic règim, 1453-1808*, Barcelona, Curial, 1983, pp. 39-40.
- (6) AHCT, f.m.T., *Llibre de les Estimes (1704)*, foli 42v. *Llibre del Cadastre de 1716*, foli 257.
- (7) Llobet, art. citat, pp. 32, 33, 46 i 47. Tant els Ponces com els Espígol havien estat importants nissagues targarines en els segles XVI i primera meitat del XVII.
- (8) AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1698-1715*, foli 37.
- (9) *Estimes*, ff. 42v. i 43.
- (10) *Cadastre*, ff. 79-82v., 90 i 234v.
- (11) GRAU, Josep M.T. / PUIG, Roser: «Rocallaura segons el cadastre de 1730-1731 i l'endeutament del municipi», *Urtx*, núm. 1, pàg. 96.
- (12) G.E.V. / MESTRE, Esteve (coord.): *Història de Linyola*, Lleida, Virgili & Pagès, 1987, pp. 79-80 i 109.
- (13) AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1684-1698*, folis 67-76.
- (14) AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1698-1715*, ff. 117, 149-149v., 157, 166-166v., 167, 172, 207v., 214v., 220v.-221, 248, 262v., 270v., 271v., 306-306v., 317v., 322-322v., 324v., 394v., 396, 410-410v., 412-412v.
- (15) AHCT, f.m.T., *Cadastre del 1716*, foli 90. Les dades han estat completades i lleugerament retocades per mi a partir de la reconstitució familiar basada en els registres parroquials. Els dos tipus de fonts es complementen força bé a vegades.
- (16) Arxiu Històric Provincial de Lleida, secció de Cadastres, caixa 120, relacions masculines de població del 1720 i del 1721. El recompte de 1720 és fet el 31 de desembre i en Narcís hi consta. El del 1721 és fet el 31 d'octubre i en Narcís ja no hi surt; consta explícitament que se n'ha anat a viure a Pradell.
- (17) Llobet, article citat, pp. 32 i 40. AHPLI., Cadastres, caixa 122, *Repartiment del cadastre del 1737*, part dels eclesiàstics amb propietats a Tàrrrega.
- (18) Segarra, *Història de Tàrrrega...*, II, pp. 317 i 345.
- (19) AHCT, f.m.T., *Repartimiento del catastro de 1760*, part dels eclesiàstics.
- (20) AHCT, f.m.T., *Estimes*, foli 58. *Cadastre del 1716*, ff. 258v.-259, 116-117. *Repartiment de 1760*, titular Pau Antoni Borràs. *Apeo de 1821*, titular Ramon de Borràs, advocat.
- (21) AHCT, f.m.T., quadernet solt dins un plec amb documentació de la família Terés. Aquest Marià Terés, prevere, beneficiat i degà de Tàrrrega, era un dels fills d'en Baltasar i la Dorotea.
- (22) AHCT, f.m.T., plec amb documentació de la família Terés, arbre genealògic.
- (23) AHPLI. Cadastres, caixa 120, full solt que completa el cens del 1717.
- (24) AHPLI., Cadastres, caixa 120, *Cadastre de 1716*, *Cadastre de 1721* i relació de població de 1722, secció dels eclesiàstics.
- (25) Deducció nostra a partir de les actes municipals. AHCT, f.m.T., *Llibre de Registre 1777-1779*.
- (26) ESPINAGOSA, Jaume / GONZALVO, Gener / PLANES, Josep M. / PONT, Albert: *Anglesola, segles XVI al XX, segons el manuscrit de Josep Mestres*, Lleida, Diputació de Lleida, col. «Viles i ciutats», I, 1988, pàg. 73.
- (27) Diem això perquè té l'últim fill el juny del 1726. És a dir, n'infanta durant 22 anys. I era normal tenir el darrer fill als 40-42 anys. Acceptant aquesta possibilitat, l'edat de casament hauria estat de 18-20 anys. En realitat, va poder ser més baixa i tot: els intervals dels seus tres últims fills són 16, 13 i 15 mesos, és a dir, intervals curtíssims. Una dona d'edat alta no acostuma a quedar embarassada amb tanta facilitat... Més aviat sembla que aleshores encara havia de ser jove. D'altra banda, el cens del 1716 li dona 20 anys, catorze menys que el seu home. És una edat que no es pot creure, però que ressalta la joventut de la M. Rosa, per comparació amb el seu home.
- (28) *Estimes del 1704*, foli 68.
- (29) AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1698-1715*, ff. 63v.-66, 124v., 171v., 195v.-196.
- (30) AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1698-1715*, ff. 309v., 315v., 329v., 331, 332-332v., 367, 388, 390, 402v., 404v., 405, 417-417v., 418, 433-433v., 436v. PLANES, Josep M.: «Radiografia d'un municipi borbònic català: persones i grups socials al poder a Tàrrrega, 1715-1750», *Pedralbes*, 6, 1986, pp. 105-106 i 120.
- (31) AHCT, f.m.T., *Cadastre de 1716*, ff. 141, 229, 262v.-263, 221-221v. i 150-150v.
- (32) AHCT, f.m.T., *Apeo de 1821*, vídua de Ramon Borràs, capítol de Tàrrrega i capítol del terme d'Ofegat.